

Presisering av oppdraget vedr. ammunisjonen i vrakdelene av U-864

1. Bakgrunn

Den tyske ubåten U-864 ble senket av den britiske ubåten HMS Venturer den 9. februar 1945, ca. 2 nautiske mil vest for øya Fedje i Hordaland. Ubåten var på vei fra Tyskland via Norge med krigsmateriell til Japan og ifølge historiske dokumenter kan U-864 ha fraktet ca. 67 tonn metallisk kvikksølv (i væskeform), lagret i stålbeholdere i kjølen. Deler av denne lasten er nå spredt ut på sjøbunnen omkring vraket og fører til utlekking av kvikksølv til vannmassene omkring vraket. Kystverket har siden 2004 utredet ulike tiltak for å håndtere kvikksølvforurensingen på en mest mulig skånsom måte for miljøet.

Kystverket har i tidligere utredninger av miljøtiltak fått bistand fra Sjøforsvaret ved Minedykkingskommandoen og Forsvarsmateriell. I tillegg deltok representanter fra Forsvarets Forskningsinstitutt i Regjeringens ekspertutvalg som leverte sin rapport i 2022.

2. Oppdraget fra NFD til Kystverket

I 2024 mottok Kystverket et oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) om å planlegge og gjennomføre en undersøkelse for å kartlegge vraket av U-864 og områdene rundt, med sikte på å redusere usikkerhetene i en plan for eventuell heving av deler av kvikksølvlasten.

Formålet med undersøkelsen er å gi mer informasjon om:

- eventuelle endringer i grunnforhold og tilstanden på trykkskroget siden forrige gang vraket ble undersøkt
- tilstanden på kjølkassen hvor kvikksølvbeholderne ligger
- tilstanden på kvikksølvbeholderne
- **tilstanden på, og plassering av ammunisjon**
- hvor mye flytende kvikksølv som kan befinne seg i vraket og i sedimentene i umiddelbar nærhet

Undersøkelsen skal gjennomføres i tråd med vedtatte miljøkrav og akseptkriterier. Spredning av forurensede sedimenter skal unngås.

Videre skal Kystverket, på bakgrunn av funnene i undersøkelsen, leverer en rapport til NFD med en vurdering og anbefaling av om man bør gå videre med heving av kvikksølv før tildekking av vraket og forurenset sjøbunn, eller om man bør gå rett til tildekking.

I denne vurderingen skal hensynet til miljørisiko tillegges avgjørende vekt. I tillegg skal en eventuell hevingsoperasjon være økonomisk forsvarlig.

3. Forsvaret og Forsvarsmateriells bistand til Kystverket

3.1 Om oppdraget

Undersøkelsen som gjennomføres i 2025 skal gi mer informasjon om tilstanden på ammunisjonen, og plasseringen av denne. Basert på dette har Kystverket den 31. oktober 2024 bedt om at Forsvarsdepartementet bistår med ammunisjon- og eksplosivkompetanse i vurdering av tilstand på og plassering av ammunisjon i vrakdelene. Formålet er å sikre at undersøkelsen og sluttrapporten er grundig underbygget og med faglig autoritet.

Forsvarsdepartementet har gitt et formelt oppdrag til Forsvaret og Forsvarsmateriell (FMA) om å bistå Kystverket. Fra Forsvaret bistår Marinen, Forsvarets forskningsinstitutt og Forsvaret operative hovedkvarter (FOH).

Bestillingen fra NFD vil være førende for bistanden fra Forsvaret og FMA. Det skal ikke utredes andre alternative tiltak utover å heve kvikksølv og dekke til vrakdelene. Om Forsvaret og/eller FMA mener at heving av kvikksølv før tildekking av vraket og forurenset sjøbunn, eller tildekking alene, ikke er tilrådelig på grunn av forholdet med ammunisjonen, må dette påpekes, begrunnes og så langt som mulig dokumenteres. Eventuelle andre tiltak på og rundt vrakdelene er en politisk beslutning som avhenger av en rekke forhold. Det kreves en særskilt bestilling fra NFD før en slik utredning eventuelt kan starte.

De ulike etatene må gi skriftlige, forankrede innspill til Kystverket. Kystverket vil ikke foreta noen egne konklusjoner basert på de ulike innspillene. Innspillene må derfor ha en slik form at de kan brukes direkte i Kystverkets oppdrag fra NFD. Innspillene vil bli diskutert i arbeidsgruppen som er opprettet, men det er ikke en forventning om konsensus mellom de ulike fagområdene.

Bistanden er delt i fire, dog med flytende grenseflater, og listes opp nedenfor.

3.2 Undersøkelser ønsket gjennomført på tokt 2025

Kystverket lyser ut en anbudskonkurranse i slutten av februar 2025 om en undersøkelse av vrakdelene av U-864 og området rundt. Formålet med undersøkelsen er å gi mer informasjon om endring i grunnforhold, tilstand på vrakdeler, inkludert kjølkasser, tilstand på kvikksølvbeholdere og plassering av disse, tilstand på og plassering av ammunisjon. Basert på disse undersøkelsene skal Kystverket komme med en anbefaling til NFD om videre tiltak på vrakdelene.

Forsvaret bes om å bistå i å utarbeide en kravspesifikasjon i forbindelse med utlysningen, for på denne måten å konkretisere hva slags undersøkelser som kan gjennomføres under toktet. Toktet forventes gjennomført av en kommersiell maritim

operatør. Det kan bli behov for bistand fra Forsvaret i forbindelse med planlegging og gjennomføring av toktet for å svar på spørsmål knyttet til ammunisjon og eksplosiver.

Frist: 10. februar 2025

3.3 Ny informasjon om vraket og ammunisjonen om bord

Forsvaret og FMA bes om å bistå i om mulig, å skaffe til veie ny informasjon om vraket og ammunisjonen om bord. Informasjonen må begrunnes og dokumenteres. Dette kan omfatte informasjon om plassering, type ammunisjon og eksplosiver, mengde, tilstand mv.

Frist: TBD

3.4 Ny forskning knyttet til risiko forbundet med ammunisjon

Forsvaret og FMA bes om å bistå i å skaffe oversikt over ny forskning knyttet til risiko forbundet med ammunisjon som har ligget vått slik ammunisjonen om bord på U-864. Informasjonen må begrunnes og dokumenteres.

Frist: TBD

3.5 Anbefalinger knyttet til heving av kvikksølv før tildekking og ifm. tildekking

Basert på informasjonen skaffet til veie i forbindelse med toktet som skal gjennomføres i 2025, annen ny informasjon om vraket og ammunisjon og eksplosiver om bord, forskning. osv. bes Forsvaret og FMA om å bistå med anbefalinger knyttet til om kvikksølv kan hentes opp før tildekking eller om man bør gå direkte til tildekking.

Frist: TBD

4. Arbeidsform

Det er opprettet en arbeidsgruppe med ansatte fra Forsvaret, Forsvarsmateriell, Kystverket og Marstrand som rådgivere til Kystverkets prosjektorganisasjon.

Det planlegges med fysiske og digitale møter.

Flere av oppgavene kan jobbes med parallelt, dog må oppgavene som har kortest frist prioriteres.